

ΑΠΟΨΗ των δρ.σ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ* και ΟΔΥΣΣΕΑ ΚΑΡΤΑΛΟΥ**

Ερευνα και καινοτομία ως εργαλεία εξόδου από την κρίση

Η Ελλάδα εξακολουθεί να βαδίζει στο δύσκολο τοπίο της κρίσης. Η πρόοδος στις μεταρρυθμίσεις των τελευταίων τριών ετών έχει, αν μη τι άλλο, συνεισφέρει στη βελτίωση των προοπτικών της οικονομίας, έχει γίνει, ωστόσο, σαφές ότι παρόλο που οι μεταρρυθμίσεις είναι αναγκαίες, η ανάκαμψη δεν θα έρθει αν η προσπάθεια περιοριστεί στη μείωση του κόστους ή/και στις θεσμικές αλλαγές. Η μεταφορά του κέντρου βάρους από τη λιτότητα σε πολιτικές ανάπτυξης κυριάρχησε στον δημόσιο διάλογο σχεδόν από την αρχή της κρίσης. Όμως, όπως επίσης συχνά αναφέρεται, το ελληνικό μοντέλο ανάπτυξης παραμένει ως ζητούμενο, ακόμα και τώρα.

Τα τελευταία χρόνια, οι πιο προηγμένες χώρες του κόσμου επένδυσαν συστηματικά στην ανάπτυξη της οικονομίας τους με οδηγό τη γνώση και την καινοτομία, κάτι που η χώρα μας παρέλειψε να κάνει. Σήμερα όμως, η Ελλάδα επιβάλλεται να στοχεύσει μεσο-μακροπρόθεσμα στο μοντέλο της βιώσιμης αειφόρου ανάπτυξης, εστιάζοντας σε καινοτόμες παραγωγικές δραστηριότητες με υψηλή προστιθέμενη αξία.

Μια πρώτη ματιά δείχνει ότι με τις τωρινές συνθήκες η Ελλάδα δεν καλύπτει βασικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη καινοτόμου οικονομίας. Πράγματι, το ελληνικό σύστημα καινοτομίας έχει σημαντικές ελλείψεις, που απεικονίζονται σε βασικούς δείκτες. Για παράδειγμα, η δαπάνη σε έρευνα και ανάπτυξη (Ε&Α) ανέρχεται στο 0,5% του ΑΕΠ (το χαμηλότερο ποσοστό για τις χώρες της Ευρωζώνης), ενώ οι ιδιωτικές επενδύσεις Ε&Α αντιστοιχούν στο 0,2% του ΑΕΠ (στη Σουηδία, που είναι στην όλη άκρη της κλίμακας, οι ιδιωτικές επενδύσεις σε Ε&Α ανέρχονται στο 3% του ΑΕΠ).

Μια προσεκτική ανάλυση του τοπίου της έρευνας και καινοτομίας, δείχνει ότι υπάρχουν πυρήνες διεθνούς αριστείας στα ελληνικά ερευνητικά κέντρα, όμως οι συνεργασίες μεταξύ τους και με την Ελληνική Βιομηχανία είναι περιορισμένες (δίκτυα συνεργασίας έχουν αρχίσει να αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια), ενώ υψηλού επιπέδου ερευνητικό δυναμικό εγκαταλείπει τη χώρα. Επίσης, δεν είναι λίγα τα παραδείγματα μικρών επιχειρήσεων στη χώρα μας που επιβιώνουν ή αναπτύσσονται με οδηγό την καινοτομία. Παρ' όλα αυτά, πολύ συχνά η γραφειοκρατία και μια, γενικότερα, μη φιλική αντιμετώπιση των καινοτόμων επιχειρήσεων είναι ανασταλτικοί παράγοντες στο να μετουσιωθούν σε επιχειρηματικές δραστηριότητες τα ευρήματα και αποτελέσματα της ερευνητικής παραγωγής. Αντίθετα, υπάρχουν πολλές περιπτώσεις όπου τα ελληνικά ερευνητικά αποτελέσματα αξιοποιήθηκαν επιχειρηματικά σε χώρες του εξωτερικού.

Η καινοτομία αποτελεί βασικό πυλώνα της επόμενης προγραμματικής περιόδου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.). Η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση θα βασιστεί σε στρατηγικές ευφυούς εξειδίκευσης των περιφερειών των κρατών-μελών, που θα αναδεικνύουν θεματικές περιοχές με ισχυρές προ-

Μια προσεκτική ανάλυση του τοπίου της έρευνας και καινοτομίας, δείχνει ότι υπάρχουν πυρήνες διεθνούς αριστείας στα ελληνικά ερευνητικά κέντρα, όμως οι συνεργασίες μεταξύ τους και με την ελληνική βιομηχανία είναι περιορισμένες.

Η καινοτομία αποτελεί βασικό πυλώνα της επόμενης προγραμματικής περιόδου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

οπτικές καινοτομίας. Θα ενισχυθούν, δε, μόνο δράσεις που έχουν άμεση σχέση με αυτές τις στρατηγικές κατευθύνσεις. Παράλληλα, νέα μέτρα περιλαμβάνονται στον «Ορίζοντα 2020», το νέο πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα και την καινοτομία. Αυτά τα στοιχεία αποτελούν και τις πιο κρίσιμες ευκαιρίες για τη χώρα να αναπτύξει τη στρατηγική της για την καινοτομία σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Εξωριστής σημασίας στο πλαίσιο αυτό είναι το μέτρο teaming for excellence του «Ορίζοντα 2020», που προσφέρει ουσιαστική χρηματοδότηση σε ανταγωνιστική βάση για την ανάπτυξη ερευνητικών κέντρων υψηλών προδιαγραφών σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Οι προτάσεις υποβάλλονται από ομάδες που αποτελούνται από (α) ένα ευρωπαϊκό ερευνητικό κέντρο διεθνούς ακτινοβολίας και αναγνώρισης, και (β) την Περιφέρεια που θα φιλοξενήσει το προτεινόμενο προς ανάπτυξη ερευνητικό κέντρο. Πρόκειται για ένα μέτρο που δημιουργεί συνθήκες για ένα μεγάλο άλμα προς την αριστεία της έρευνας και της καινοτομίας σε χώρες όπως η Ελλάδα, θέτοντας τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη υψηλού επιπέδου

επιστήμης και ευθυγραμμίζοντας την επιστημονική αριστεία με την τεχνολογική επιχειρηματικότητα.

Ενας τόσο φιλόδοξος στόχος δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς την επιλόκη των κορυφαίων επιστημόνων. Πράγματι, είναι οι κορυφαιοί που συγκεντρώνουν τις μεγαλύτερες πιθανότητες να δημιουργήσουν τις επιστημονικές τομές και ανακαλύψεις, που με τη σειρά τους θα καθοδηγήσουν τις μελλοντικές επιστημονικές και τεχνολογικές περιοχές και θα δώσουν νέες κατευθύνσεις στη βιομηχανία. Είναι, επίσης, οι κορυφαιοί της επιστήμης αυτοί που με τις εξαιρετικές τους επιδόσεις θα προσελκύσουν τους πιο φιλόδοξους και ταλαντούχους νέους ερευνητές: η δύναμη και η επιστημονική ανταγωνιστικότητα των ερευνητικών ομάδων είναι ευθέως ανάλογη της φήμης των κορυφαίων επιστημόνων που θα τις δημιουργήσουν. Παράλληλα, οι κορυφαιοί επιστήμονες αποτελούν και ισχυρό πόλο έλξης ιδιωτικών επενδύσεων Ε&Α. Η συγκέντρωση εταιρειών πληροφορικής γύρω από το Stanford, βιοτεχνολογίας γύρω από το Harvard και το MIT, ή στο Berlin-Adlershof, καθώς και τα ερευνητικά κέντρα που δημιουργούν μεγάλες επιχειρήσεις στη Ζυρίχη κοντά στο ETH είναι παραδείγματα ιδιωτικών επενδύσεων υψηλού κόστους για ευκολότερη πρόσβαση στα πιο προηγμένα επιστημονικά επιτεύγματα.

Είναι, επομένως, προφανές ότι ένα ισχυρό προαπαιτούμενο για την επιτυχία των νέων ερευνητικών κέντρων είναι να δημιουργηθούν οι συνθήκες που θα οδηγήσουν κάποιους από του

αρίστους να μετακομίσουν στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες και να αναλάβουν πρωταγωνιστικό ρόλο στη δημιουργία και ενίσχυση ενός περιβάλλοντος καινοτομίας. Με αυτή τη διάσταση, το "teaming for excellence" είναι κρίσιμης σημασίας για την Ελλάδα, προσφέροντας μια συγκεκριμένη ευκαιρία για την ώθηση της καινοτομίας και την προσέλκυση ερευνητών παγκόσμιας εμβέλειας, Ελλήνων ή μη.

Οι τελικές επιλογές θα εξαρτηθούν από τον βαθμό συμμετοχής του συνόλου των φορέων που δυνητικά εμπλέκονται (κεντρική και περιφερειακή διοίκηση, φορείς της έρευνας και της παραγωγής), όπως επίσης και από τον ρεαλισμό και την πιστικότητα του σχεδίου που θα αναπτυχθεί. Η όλη διαδικασία αναμένεται να είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστική. Για την Ελλάδα, το υπάρχουν ερευνητικό δυναμικό, ο πολιτισμός της, οι συνθήκες διαβίωσης, όπως επίσης και η διακεκριμένη της διασποράς αποτελούν σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Ένα ελληνικό ερευνητικό κέντρο παγκόσμιας εμβέλειας θα έχει πραγματικές πιθανότητες, εφόσον οι βασικοί πρωταγωνιστές αντιληφθούν το μέγεθος του εγχειρήματος και είναι έτοιμοι να ανταγωνιστούν στο υψηλότερο επίπεδο με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες για να το πετύχουν.

* Ο κ. Αλ. Κρητικός είναι καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο του Πότσταμ, διευθυντής Ερευνών στο Ινστιτούτο DIW του Βερολίνου.

** Ο κ. Οδ. Καρτάλος είναι χημικός μηχανικός, partner της Logotech S.A.